

ВІДГУК
офіційного опонента

докторки економічних наук, професорки Поліщук Євгенії Анатоліївни на дисертаційну роботу Москаленка Богдана Андрійовича на тему: «Детермінанти підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки», яку подано до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 55.051.06 у Сумському державному університеті на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

1. Актуальність теми дослідження

Відповідно до прийнятої стратегії економічного розвитку України на період до 2030 року нарощування інвестиційного потенціалу національної економіки є одним із ключових стратегічних орієнтирів забезпечення її довгострокової конкурентоспроможності. Наявні дисбаланси у розвитку її секторів, неузгодженість державної інвестиційної політики з оновленими стратегіями та програмними документами економічного зростання, не ефективне використання наявних матеріальних та трудових ресурсів, політична нестабільність, високий рівень корупції обумовлюють зниження інвестиційної привабливості країни, рівня довіри з боку іноземних стейкхолдерів, відтоку інвестиційних ресурсів тощо. Це унеможливило повноцінне використання наявних резервів підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки. З огляду на це, необхідним є розвиток методичного інструментарію оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки, виявлення детермінант його нарощування, імплементація заходів щодо розбудови вітчизняного інвестиційного ринку, формування позитивного іміджу країни та підвищення ефективності державної політики, спрямованої на забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки. Враховуючі вищезазначене, дисертація Москаленка Богдана Андрійовича є актуальною та має важливе теоретичне та практичне значення.

1. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Результати аналізу дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих автором наукових праць свідчать, що сформовані наукові положення є обґрунтованими та достатньо аргументованими. Слід відмітити, що запропоновані наукові положення, висновки та рекомендації засновані на результатах узагальнення досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених з питань забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки, а також фундаментальних положеннях економічної теорії, теорії державного регулювання економіки, інвестування, економіко-математичного моделювання тощо.

На увагу заслуговує використання дисертантом у роботі широкого спектра звітно-аналітичної інформації Національного банку України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Світового банку, Організації економічного співробітництва і розвитку, Всесвітньої організації інтелектуальної власності, міжнародних рейтингових агенцій Solability, World Economic Forum, The European House – Ambrosetti, BrandFinance тощо для формування інформаційної бази дослідження.

У роботі автором вдало поєднано загально визнані та сучасні методи наукових досліджень, а саме: бібліометричного аналізу (при виявленні трендів у розвитку теорії інвестиційного потенціалу), логічного узагальнення та компаративного аналізу (при розробленні концептуальних засад державної політики забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки), ентропійного (при визначенні вагових коефіцієнтів системоутворюючих детермінант інвестиційного потенціалу національної економіки), каплінгу (для оцінювання рівня координації та взаємозв'язку між системоутворюючими детермінантами інвестиційного потенціалу національної економіки) та VEC-моделювання (при визначенні коінтеграційних зв'язків між інвестиційним потенціалом національної економіки, його системоутворюючими та інституціонально-поведінковими детермінантами). Для емпіричних розрахунків дисертантом використано програмні продукти Stata 14/SE та EViews, а також інструментарій VOSViewer v. 1.6.10. та Scopus Tool Analysis.

Слід позитивно відмітити використання дисертантом комплексного підходу для вирішення окреслених завдань щодо поглиблення методичного інструментарію оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки, його системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант у рамках імплементації державної політики, спрямованої на забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки.

Отримані наукові результати, висновки та рекомендації є достовірними та мають практичну значимість, що підтверджується публікацією основних результатів у наукових фахових виданнях України (у тому числі, що

індексують наукометричною базою даних Scopus), оприлюдненням їх на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях, а також наведеними актами та довідками про впровадження результатів дисертаційної роботи.

Тематика дисертаційної роботи узгоджується з науково-дослідними дослідженнями Сумського державного університету, зокрема:

– пропозиції щодо результатів інтегрального оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки використано увійшли до звіту за темою «Моделювання та прогнозування соціо-економіко-політичної дорожньої карти реформ в Україні для переходу на модель стійкого зростання» (№ д/р 0118U003569);

– пропозиції щодо врахування енергетично-ресурсної складової розвитку національної економіки при оцінюванні інвестиційного потенціалу увійшли до звіту «Природно-ресурсне забезпечення розвитку об'єднаних територіальних громад» (№ д/р 0118U007022).

2. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження

Узагальнюючи отримані дисертантом висновки та рекомендації, можна зазначити, що основні положення сформульовані ним особисто та відображають його внесок у розвиток науково-методичного інструментарію оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки з урахуванням системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант його підвищення при імплементації державної інвестиційної політики та містять елементи наукової новизни.

У першому розділі автором розвинуто наукові засади дослідження структурно-функціонального середовища формування теорії управління інвестиційним потенціалом із використанням інструментарію бібліометричного аналізу (сторінки 47-53 дисертації). Даний підхід відрізняється від існуючих інтегральним поєднанням двох критеріїв (рівень тісності наукових досліджень та еволюційно-часовий) структуризації міждисциплінарних досліджень. Це дало змогу описати тренди наукових досліджень із теорії управління інвестиційним потенціалом національної економіки та уточнити етапи її розвитку.

Удосконалені автором теоретичні засади реалізації державної політики забезпечення інвестиційного потенціалу характеризуються обґрунтуванням його системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант, визначенням принципів та інструментів підвищення інвестиційного потенціалу, а також конкретизацією його специфічних характеристик, функцій стейкхолдерів у його забезпеченні (сторінки 61-68 дисертації).

У другому розділі автором розвинуто класифікацію науково-методичних підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки (сторінки 72-87 дисертації). Відмінною рисою якої є інтегральне поєднання трьох критеріальних ознак (об'єкт оцінювання, характер зміни

показників і джерела їх формування), що дозволило описати сутність та обмеження компаративно-індикативного та суб'єктивно-стохастичного підходів, а також обґрунтувати доцільність використання у роботі системно-структурного підходу.

На увагу заслуговує розвинутий автором теоретико-методичний базис обґрунтування передумов, інгібіторів та каталізаторів підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки, що на відміну від існуючих заснований на результатах інтегрального оцінювання системоутворюючих детермінант інвестиційного потенціалу з урахуванням їх вагових коефіцієнтів, визначених ентропійним методом (сторінки 90-100 дисертації).

У роботі вперше запропоновано методичний інструментарій визначення інтегрального показника координації та взаємозв'язку системоутворюючих детермінант інвестиційного потенціалу національної економіки, що базується на постулатах теорії каплінгу (сторінки 110-116 дисертації). Це дозволило обґрунтувати напрями реформування державної інвестиційної політики з урахуванням виявлених тенденцій змін каплінгу системоутворюючих детермінант інвестиційного потенціалу національної економіки.

На увагу також заслуговує поглиблений автором методичний інструментарій відбору інституціональних детермінант (політичної та громадянської свободи, політичної стабільності уряду, свободи та кваліфікації державних органів влади, довіри суспільства до дій уряду, несприйняття корупції суспільством, здатності уряду реалізовувати політики та регуляторні заходи) підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки (сторінки 129-133 дисертації), що на відміну від існуючих базується на використанні кореляційно-регресійного аналізу. Це дозволило обґрунтувати таргети реформування державної політики, спрямованої на підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки.

Теоретичну та практичну цінність представляє розроблений автором науково-методичний підхід до виявлення часових лагів прояву коінтеграції між інтегральним рівнем інвестиційного потенціалу національної економіки та інституціонально-поведінковими детермінантами його забезпечення, що базується на використанні інструментарію VEC-моделювання (сторінка 171-178 дисертації). Це дозволило формалізувати цільові значення інституціональних та поведінкових детермінант підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки у контексті реформуванні державної інвестиційної політики.

3. Теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні наукового підґрунтя дослідження еволюції теорії управління інвестиційним потенціалом національної економіки, розвитку теоретичних засад реалізації державної політики його забезпечення, поглибленні типологізації підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки, розробленні

підходу до його інтегрального оцінювання та рівня каплінгу його системоутворюючих детермінант, розвитку методичного інструментарію визначення впливу інституціональних детермінант на інтегральний рівень інвестиційного потенціалу національної економіки та його системоутворюючі складові, обґрунтуванні наявності коінтеграційних зв'язків у ланцюзі «інвестиційний потенціал ↔ інституціональні детермінанти ↔ поведінкові детермінанти».

Отримані автором практичні рекомендації та пропозиції можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування при розробленні програмних документів щодо підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки. Наявність актів та довідок про впровадження сформульованих у роботі методичних положень підтверджують їх практичне значення. Так, зокрема:

– у діяльність Міністерства фінансів України впроваджено рекомендації щодо формування пріоритетів уряду при підвищенні інвестиційного потенціалу національної економіки (довідка №12/3609 від 26.05.2020 р.);

– у діяльність Національної служби посередництва та примирення впроваджено пропозиції щодо оцінювання впливу якості державного урядування на рівень інвестиційного потенціалу національної економіки (довідка №27 від 30.11.2020 р.);

– у діяльність Сумської міської ради впроваджено пропозиції щодо оцінювання інвестиційного потенціалу національної економіки та його впливу на економічний розвиток місцевих громад (довідка №337/03.09.09.08 від 11.09.2020 р.);

– у діяльність Спілки економістів України рекомендації щодо впливу рівня сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами на інвестиційний потенціал національної економіки (довідка №19/33 від 14.09.2020 р.).

Крім того, результати дисертації використано в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Управління інвестиціями», «Економічна політика та державне регулювання», «Моделювання та прогнозування економічних процесів» (акт від 27.10.2020 р.).

4. Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих працях

Результати вивчення дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих дисертантом наукових праць дозволяють зробити висновок, що основні наукові положення роботи достатньо повно висвітлені в опублікованих за темою дисертації 18 наукових працях, загальним обсягом 7,14 друк.арк. (особисто автору належить понад 4,71 друк.арк.), серед яких: 12 статей у наукових фахових виданнях України, що індексуються міжнародними наукометричними базами (з них 2 – базою даних Scopus) та 1 стаття у

науковому індексованому виданні інших держав, 5 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

За змістом дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Обсяг, оформлення дисертаційної роботи та автореферату є такими, що відповідають вимогам МОН України.

У наукових працях Москаленко Б. А. розкривається сутність та зміст положень, задекларованих автором як таких, що містять елементи наукової новизни. У дисертації Москаленко Б. А. використано лише ті результати досліджень, які були отримані ним особисто. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою. Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

5. Зауваження та дискусійні положення

Визначаючи високий науковий рівень отриманих висновків та рекомендацій, слід зазначити окремі зауваження та положення, які мають рекомендаційний характер та є підставою для їх обговорення в дискусійному порядку:

1. У першому розділі (сторінки 47-53 дисертації та 5-6 автореферату) автором розвинуто наукове підґрунтя дослідження структурно-функціонального середовища розвитку теорії управління інвестиційним потенціалом національної економіки за еволюційно-часовим та рівнем тісності наукових досліджень. На нашу думку, робота значно виграла, якщо б автор здійснив аналіз за географічним виміром, що дозволило б визначити найбільш потужні міжнародні кросдисциплінарні наукові школи з дослідження теорії управління інвестиційним потенціалом національної економіки.

2. Заслуговує на увагу поглиблені дисертантом концептуальні засади реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки, що визначають його специфічні характеристики, основні детермінанти, мотиви стейкхолдерів, принципи та інструментарій його забезпечення (сторінка 61-68 дисертації та 8 автореферату). При цьому, на нашу думку, автору доцільно було у роботі більш ґрунтовно пояснити принципи виокремлення та змістовне наповнення системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант інвестиційного потенціалу національної економіки.

3. У роботі дисертантом розвинуто класифікацію підходів до оцінювання інтегрального рівня інвестиційного потенціалу національної економіки залежно від таких параметрів: об'єкт оцінювання, характер показників і джерела їх формування (сторінка 72-76 дисертації та 7 автореферату). Виходячи з цього дисертантом виокремлено такі підходи: компаративно-індикативний, суб'єктивно-стохастичний та системно-структурний. На наш погляд, робота могла бути посилена за рахунок більш ґрунтовного пояснення

основних недоліків та обмежень у використанні компаративно-індикативного та суб'єктивно-стохастичного підходів, що підвищило б обґрунтованість застосування системно-структурного підходу.

4. У другому розділі дисертаційної роботи автором розвинуто методичний інструментарій оцінювання інтегрального рівня інвестиційного потенціалу національної економіки з урахуванням його системоутворюючих детермінант (сторінка 90-100 дисертації та 9 автореферату). На наш погляд, доцільно було провести аналіз непараметричної міри статистичної залежності між світовими індексами від міжнародних рейтингових агентств, що оцінюють інвестиційний потенціал країни та його складові (Global Attractiveness Index, Global Entrepreneurship index, Global Competitiveness Index тощо), з розрахунковими значеннями інтегрального індексу інвестиційного потенціалу національної економіки. Це дозволило б підвищити емпіричну обґрунтованість сформованого методичного інструментарію оцінювання інтегрального рівня інвестиційного потенціалу національної економіки.

5. Запропонований автором науково-методичний підхід впливу інституціональної детермінанти на рівень інвестиційного потенціалу національної економіки (сторінка 138-144 дисертації та 10-11 автореферату), дозволив визначити необхідні таргети досягнення ефективності державного урядування з метою підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки. На наш погляд, робота значно б виграла, якби автором було наведено економічний інструментарій досягнення такого цілепокладання.

6. Слід позитивно відмітити авторські напрацювання у розвитку методичного інструментарію оцінювання коінтеграційних зв'язків між інвестиційним потенціалом національної економіки та його інституціонально-поведінковими детермінантами (сторінка 141-153 дисертації та 10-14 автореферату). У той же час, робота значно виграла, якщо б дисертантом було враховано різні індикатори, що визначають рівень сприйняття бренду країни її зовнішніми стейкхолдерами враховуючи методичні напрацювання світових рейтингових агентств.

Однак, у цілому, слід зазначити, що наведені дискусійні моменти і висловлені зауваження не носять принципового характеру і не знижують загальної позитивної оцінки рівня виконання дисертаційної роботи Москаленко Б. А.

7. Загальний висновок та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Москаленка Богдана Андрійовича на тему «Детермінанти підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею. Положення дисертаційної роботи містять наукову новизну та мають практичну цінність. У роботі на підставі проведених досліджень отримано результати, які є ваговим авторським внеском у вирішення науково-прикладної задачі, що виявляється в розвитку теоретико-методичного інструментарію оцінювання інвестиційного потенціалу з урахуванням впливу

його системоутворюючих та інституціонально-поведінкових детермінант у контексті реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення інвестиційного потенціалу національної економіки.

Дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Автореферат достатньою мірою висвітлює основні наукові і практичні положення дисертаційної роботи і не містить інформації, не розглянутої у роботі.

Основні положення дисертації доповідались на науково-практичних конференціях, опубліковані у наукових фахових виданнях, у т.ч. включених до міжнародних наукометричних баз.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що дисертація та автореферат в цілому відповідають вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами та доповненнями). Наведені у відгуку критичні зауваження не носять принципового характеру і не впливають на загальну високу оцінку дисертації.

Загалом дисертація на тему «Детермінанти підвищення інвестиційного потенціалу національної економіки» заслуговує на позитивну оцінку, а її автор, Москаленко Богдан Андрійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

докторка економічних наук, професорка
професорка кафедри корпоративних фінансів і
контролінгу, ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

 С. А. Поліщук

